

การไหลของข้อมูลข้ามพรมแดนอย่างเสรี...ปัจจัยดึงดูดการลงทุน ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ไทยควรเร่งเจรจาหากลุ่มพันธมิตร

CURRENT ISSUE

ปีที่ 26 ฉบับที่ 3136

วันที่ 17 กันยายน 2563

▶ ประเด็นสำคัญ

- ในโลกของเศรษฐกิจยุคดิจิทัล การไหลของข้อมูลข้ามพรมแดนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันการเติบโตของการค้าและห่วงโซ่การผลิตโลก อย่างไรก็ตาม จากความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลและความมั่นคงของประเทศ ทำให้นานาประเทศได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมและตรวจสอบการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศอย่างเข้มงวดมากขึ้น โดยมักจะไม่นิยมนยอมให้มีการไหลออกของข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่มีมาตรฐานการคุ้มครองที่ต่ำกว่า
- ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดผลกระทบของการควบคุมดังกล่าวต่อภาคธุรกิจ หลายประเทศได้รวมกลุ่มกันเพื่อทำข้อตกลงใช้มาตรฐานคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเกณฑ์เดียวกัน เพื่อให้เกิดการไหลของข้อมูลอย่างอิสระภายในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าว ก็ก่อให้เกิดการแบ่งแยกข้อมูลออกเป็นกลุ่มประเทศ ซึ่งจะไปสร้างข้อจำกัดในการดำเนินธุรกิจข้ามประเทศ โดยเฉพาะด้านการค้า ภายใต้แนวโน้มดังกล่าว น่าจะส่งผลให้องค์กรธุรกิจในอนาคตเริ่มนำปัจจัยการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดนเข้ามาพิจารณาร่วมในการเลือกลงทุนในประเทศที่จะเป็นฐานการดำเนินธุรกิจของตน
- สำหรับประเทศไทย แม้จะมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นมาตรฐานสากลแล้ว โจทย์สำคัญในระยะข้างหน้า คือ การเจรจาขอเข้าร่วมกลุ่มการค้าเคลื่อนย้ายข้อมูลข้ามพรมแดนกับนานาประเทศ เพื่อสร้างจุดแข็งเพิ่มเติมในการรองรับและดึงดูดการลงทุน รวมถึงสร้างความสะดวกในการดำเนินธุรกิจให้กับผู้ประกอบการไทยในอนาคต

ปัจจุบัน การไหลของข้อมูลข้ามพรมแดน (Cross-border Data Flows) มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันการเติบโตของธุรกิจและการค้าโลกในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีส่วนหนุนให้เศรษฐกิจโลกมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นราวร้อยละ 3.0 คิดเป็นมูลค่ากว่า 2.6 ล้านล้านดอลลาร์¹ ในมุมมองขององค์กรธุรกิจ ต้องอาศัยข้อมูลที่เคลื่อนย้ายระหว่างพรมแดนเหล่านี้ในการเข้าใจสถานะตลาดและลูกค้า รวมไปถึงการบริหารจัดการด้านการค้าและห่วงโซ่อุปทานการผลิตระหว่างประเทศ ทำให้ “ข้อมูล” กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม การขยายตัวอย่างรวดเร็วของข้อมูลที่ถูกเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนอย่างไร้ข้อจำกัดตามการขยายตัวของบริการทางอินเทอร์เน็ต ทำให้หลายประเทศเริ่มเกิดความกังวลต่อประเด็นด้านกล่อมเกลียดข้อมูลส่วนบุคคลและความมั่นคงของประเทศ

ภายใต้สภาวะการณ์ดังกล่าว หลายประเทศได้เริ่มมีการออกกฎหมายในการกำกับดูแลความปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งรวมถึงประเด็นควบคุมการโอนย้ายข้อมูลดังกล่าวออกนอกประเทศ เช่น การ

¹ รายงานการศึกษาของ McKinsey เรื่อง Investment and Industrial Policy: A Perspective on the Future

กำหนดให้ประเทศปลายทางของการเคลื่อนย้ายข้อมูลต้องมีกฎหมายด้านการคุ้มครองความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลในระดับที่เพียงพอและเป็นที่ยอมรับของประเทศต้นทางก่อน เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการลดผลกระทบของการควบคุมดังกล่าวต่อภาคธุรกิจ จึงเกิดแนวโน้มที่หลายประเทศได้เริ่มรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมด้านกฎหมายกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดน เช่น กลุ่มสหภาพยุโรปที่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (General Data Protection Regulation: GDPR) หรือแม้แต่การเริ่มบรรจุเรื่องการเคลื่อนย้ายข้อมูลข้ามพรมแดนอย่างเสรีไว้ในการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีในช่วงหลัง อาทิ CPTPP เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวโน้มการรวมกลุ่มกันดังกล่าว แม้จะส่งผลให้การไหลของข้อมูลระหว่างประเทศสมาชิกมีความเป็นเสรีภายใต้กฎเกณฑ์กำกับดูแลเดียวกัน แต่ก็ก่อให้เกิดการแบ่งแยกข้อมูลออกเป็นกลุ่มประเทศ (Data Decoupling) ซึ่งจะไปสร้างข้อจำกัดในการดำเนินธุรกิจข้ามประเทศ ทั้งด้านการค้าและการผลิตที่ต้องการความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างประเทศอย่างเสรี ทำให้ในอนาคตข้างหน้าองค์กรธุรกิจอาจจำเป็นต้องนำปัจจัยการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดนเข้ามาพิจารณาพร้อมในการเลือกเฟ้นประเทศที่จะเป็นฐานการดำเนินธุรกิจของตน

ตัวอย่างหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล GDPR

- การบังคับใช้กฎหมายนอกอาณาเขต คือ ผู้รับข้อมูลไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ต้องทำตาม GDPR
- การขอความยินยอม (consent) จากเจ้าของข้อมูลต้องใช้ภาษาที่ชัดเจน กระชับ ไม่ใช่ภาษากฎหมายและเข้าใจง่าย และสามารถถอนความยินยอมได้ทุกเมื่อ
- สิทธิในการเข้าถึง คือ ต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบว่าข้อมูลถูกใช้ไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด และต้องจัดทำสำเนาข้อมูลให้กับเจ้าของข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลโดยห้ามเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่ม
- สิทธิที่จะถูกลืม คือ เจ้าของข้อมูลสามารถขอให้ลบข้อมูลของตนเองได้ รวมถึงข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการประมวลผล
- การโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้มีคำวินิจฉัยว่าประเทศนั้นมีมาตรฐานคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอ และผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้จัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์

กลุ่มประเทศที่มีข้อตกลงการไหลของข้อมูลส่วนบุคคลข้ามประเทศอย่างเสรีในปัจจุบัน

กลุ่มประเทศ	รายชื่อประเทศ
GDPR	สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น สหรัฐฯ แคนาดา อาร์เจนตินา อูรุกวัย อิสราเอล สวิตเซอร์แลนด์ นิวซีแลนด์
CPTPP	ญี่ปุ่น แคนาดา เม็กซิโก เปรู ชิลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน (ยกเว้นเวียดนาม)
USMCA	สหรัฐฯ แคนาดา เม็กซิโก
ASEAN	ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย กัมพูชา บรูไน พม่า ฟิลิปปินส์ ลาว อินโดนีเซีย (ยกเว้นเวียดนาม)
APEC CBPR	สหรัฐฯ เม็กซิโก แคนาดา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ไต้หวัน ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์
กลุ่มที่กำหนดให้ต้องเก็บข้อมูลอยู่ในประเทศ	จีน รัสเซีย เวียดนาม อินเดีย

ที่มา: รวบรวมโดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย

การเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดน...ปัจจัยใหม่ในการเลือกลงทุนด้านธุรกิจในอนาคต

เมื่อพิจารณาด้านการค้า การเคลื่อนย้ายข้อมูลระหว่างประเทศได้กลายมาเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นส่วนหนึ่งของการทำธุรกิจในโลกยุคดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนย้ายข้อมูลลูกค้าเพื่อการขายสินค้าหรือบริการ หรือแม้แต่ข้อมูลพนักงานเพื่อการติดต่อและประสานงานกันภายในองค์กร โดยบริษัทที่ทำธุรกิจข้ามประเทศส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

บริการทุกระดับประทับใจ

มักเลือกที่จะลงทุนหรือใช้บริการศูนย์ข้อมูล (Data Center Services) ที่รวมศูนย์อยู่ ณ ประเทศที่เป็นที่ตั้งของบริษัทแม่ แล้วเคลื่อนย้ายข้อมูลข้ามพรมแดนเพื่อปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าที่อยู่ตามส่วนต่างๆ ของโลกในลักษณะองค์กรสู่องค์กร (B2B) นอกจากนี้ ในกรณีของผู้ประกอบการธุรกิจบริการดิจิทัลอย่างแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซหรือโซเชียลมีเดียในลักษณะองค์กรสู่ผู้บริโภค (B2C) แม้ว่าบางองค์กรจะใช้แนวทางกระจายศูนย์ข้อมูลตามแต่ละภูมิภาค เช่น ประเทศเยอรมนีสำหรับตลาดสหภาพยุโรป เป็นต้น แต่ถ้าเกิดธุรกรรมในประเทศที่อยู่ต่างภูมิภาคกัน ก็ต้องมีการเคลื่อนย้ายข้อมูลระหว่างศูนย์ข้อมูลที่ตั้งอยู่ในแต่ละภูมิภาคนั้น

ทั้งนี้ การดำเนินธุรกิจการค้าในปัจจุบัน โดยเฉพาะการทำธุรกิจบริการดิจิทัลในลักษณะ B2C ที่ต้องการการเคลื่อนย้ายข้อมูลผู้บริโภคข้ามพรมแดนซึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคลเป็นหลัก โดยในขณะทำธุรกรรมออนไลน์ ข้อมูลส่วนบุคคลต่างๆ จะถูกรวบรวมและโอนย้ายไปยังผู้ให้บริการซึ่งมักจะอยู่คนละประเทศกับผู้บริโภค ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริโภคชาวไทยมีแผนจะเดินทางไปมาเลเซีย จึงทำการจองโรงแรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ชื่อดัง ซึ่งมีฐานประกอบการอยู่ที่สิงคโปร์ ระหว่างการทำธุรกรรมก็จะมีให้ใส่ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ อีเมล หมายเลขโทรศัพท์ และข้อมูลบัตรเครดิต เป็นต้น โดยข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะถูกเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนจากไทยไปยังเซิร์ฟเวอร์ที่ประเทศสิงคโปร์เพื่อจัดเก็บและประมวลผลการจองโรงแรม เมื่อผู้บริโภคท่านนั้นเดินทางไปมาเลเซียและเช็คอินเข้าโรงแรม พนักงานก็สามารถดึงข้อมูลการจองโรงแรมจากเซิร์ฟเวอร์ที่อยู่สิงคโปร์เพื่อดำเนินการเช็คอิน เป็นต้น

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดนอย่างเสรีมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินธุรกิจข้ามประเทศในยุคดิจิทัล ดังนั้น หากเกิดการควบคุมและจำกัดข้อมูลไม่ให้ไหลข้ามพรมแดนอย่างอิสระ ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการค้าในธุรกิจด้วย เช่น ในกรณีการจองโรงแรม หากผู้บริโภคที่พักอาศัยอยู่ในประเทศจีนต้องการจองโรงแรมในไทยผ่านแพลตฟอร์มดังกล่าวข้างต้น จะไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากจีนมีการกำหนดให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคจีนต้องถูกจัดเก็บอยู่ในประเทศเท่านั้น จึงไม่สามารถถูกเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนเพื่อไปประมวลผลการจองโรงแรมและจัดเก็บที่สิงคโปร์ซึ่งเป็นที่ตั้งของเซิร์ฟเวอร์ได้ หรือในกรณีบริการด้านสุขภาพ หากผู้ป่วยชาวเยอรมันที่กำลังใช้บริการมอนิเตอร์ข้อมูลสุขภาพผ่านอุปกรณ์ติดตัวอยู่ตลอดเวลา และศูนย์ข้อมูลสำหรับบริการดังกล่าวตั้งอยู่ที่ประเทศเยอรมนี ต้องเดินทางไปยังประเทศที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นที่ยอมรับตามหลักเกณฑ์ GDPR ของสหภาพยุโรป การเรียกดูข้อมูลสุขภาพที่เก็บอยู่ที่เยอรมนีอาจไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากไม่สามารถเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลจากสหภาพยุโรปไปยังประเทศดังกล่าวได้ เป็นต้น

สำหรับการดำเนินธุรกิจบริการดิจิทัลในลักษณะ B2B ก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะบริการคลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญให้กับธุรกิจในโลกยุคปัจจุบันสำหรับรองรับการขยายธุรกิจของตนออกไปต่างประเทศ เช่น ผู้ประกอบการสตาร์ทอัพเรียลไทม์อีคอมเมิร์ซในอินโดนีเซีย ได้ใช้บริการคลาวด์คอมพิวติ้งของผู้ประกอบการในประเทศตน เพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐานด้าน IT ในการให้บริการทั้งในอินโดนีเซีย และประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินธุรกิจผ่านบริการคลาวด์ดังกล่าวสามารถทำได้ เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลสามารถเคลื่อนย้ายไปมาอย่างเสรีภายในอาเซียน (ยกเว้นเวียดนามที่มีการกำหนดให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคเวียดนามต้องถูกเก็บภายในประเทศ) ในทางกลับกัน หากข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี โมเดลการค้าในธุรกิจข้ามประเทศผ่านบริการคลาวด์คอมพิวติ้งที่รวมศูนย์อยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งเพื่อลดต้นทุนการค้าในบางงาน ก็จะไม่สามารถดำเนินการได้

ตัวอย่างข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น

ข้อมูลส่วนบุคคล	เหตุผลที่ต้องเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน
ข้อมูลผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> เพื่อขายสินค้าหรือบริการ เพื่อให้บริการหลังการขาย เพื่อการพัฒนาสินค้าหรือบริการ
ข้อมูลติดต่อลูกค้า	<ul style="list-style-type: none"> เพื่อซื้อหรือขายสินค้าหรือบริการ เพื่อการพัฒนาสินค้าหรือบริการ
ข้อมูลพนักงาน	<ul style="list-style-type: none"> เพื่อติดต่อและร่วมมือกันภายในองค์กร เพื่อบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย

สาเหตุที่ทำให้นานาชาติประเทศเริ่มจำกัดการเคลื่อนย้ายข้อมูลข้ามพรมแดนดังกล่าว สืบเนื่องจากการที่เทคโนโลยีดิจิทัลได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนส่งผลให้บริการดิจิทัลต่างๆ สามารถขยายตัวในวงกว้างระดับโลก จึงเป็นการเอื้อโอกาสให้องค์กรธุรกิจสามารถรูดักข้อมูลส่วนบุคคลได้ง่ายยิ่งขึ้น จนทำให้เกิดประเด็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง นอกจากนี้ ประเด็นด้านความมั่นคงของประเทศจากการสามารถเข้าถึงและวิเคราะห์ข้อมูลของบุคคลต่างๆ ภายในประเทศเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ก็เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่หลายประเทศให้ความสำคัญ และเริ่มออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตั้งที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตาม มาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก็อาจจะไม่ใช่เกณฑ์เดียวที่ทำให้นานาชาติประเทศยอมรับการให้บริการดิจิทัลของผู้ประกอบการจากประเทศใดประเทศหนึ่ง ดังกรณีที่กำลังตกเป็นข่าวในปัจจุบันที่ประเทศสหรัฐอเมริกา กำลังดำเนินการปิดกั้นการให้บริการโซเชียลมีเดียต่างชาติดรายหนึ่งในประเทศตน เนื่องจากความกังวลในด้านความปลอดภัยของข้อมูลผู้บริโภคสหรัฐฯ ที่ต้องถูกเคลื่อนย้ายไปเก็บในประเทศคู่กรณี ซึ่งมีประเด็นด้านความคลุมเครือระหว่างบทบาทภาครัฐในการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกเก็บโดยภาคเอกชนเพื่อการดำเนินธุรกิจ ดังนั้น ประเด็นด้านภูมิรัฐศาสตร์อันสืบเนื่องมาจากการเข้าถึงข้อมูลผู้บริโภคที่แตกต่างกันของภาครัฐในแต่ละประเทศ อาจกลายเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้ประกอบการบริการดิจิทัลนานาชาติประเทศต้องพิจารณาประกอบการวางแผนขยายธุรกิจก่อนเข้าสู่ภาคดิจิทัลประเทศอื่น

ทั้งนี้ ผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจจากการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้องค์กรธุรกิจอาจต้องวางแผนในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการลงทุนและการให้บริการดิจิทัลจากเดิมที่รวมศูนย์การให้บริการอยู่ที่ประเทศแม่หรือเลือกตั้งฐานการให้บริการครอบคลุมบางภูมิภาคที่ตนทำธุรกิจอยู่ ไปสู่การเลือกตั้งฐานการบริการกระจายตามกลุ่มประเทศที่มีข้อตกลงการไหลของข้อมูลข้ามพรมแดนอย่างเสรี ซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดต้นทุนส่วนเพิ่มแก่องค์กรธุรกิจที่จำเป็นต้องวางแผนการลงทุนหรือเลือกใช้บริการศูนย์ข้อมูลคลาวด์คอมพิวเตอร์ที่ตั้งที่สามารถครอบคลุมพื้นที่ที่ตนต้องการเปิดให้บริการได้ เช่น แต่เดิมผู้ให้บริการ B2C อาจตั้งฐานให้บริการอีคอมเมิร์ซที่สิงคโปร์เพื่อให้บริการทั้งภูมิภาคอาเซียนและอินเดีย แต่หลังปี 2561 ที่ทางอินเดียกำหนดให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชำระเงินของผู้บริโภคต้องถูกเก็บในประเทศ ทำให้ต้องมีการลงทุนตั้งฐานให้บริการแยกต่างหากในประเทศอินเดีย เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารข้อมูลลูกค้าและการให้บริการในลักษณะดังกล่าว จะทำให้ข้อมูลธุรกิจกระจายแยกจากกัน และยากแก่การเชื่อมโยงเพื่อวิเคราะห์ธุรกิจใวงกว้างได้ เช่น เพื่อการวิจัยและพัฒนาสินค้าและบริการที่มุ่งจับตลาดโลก หรือหลายประเทศที่มีความคล้ายคลึงเชิงวัฒนธรรมได้ เป็นต้น

ภายใต้แนวโน้มดังกล่าว ศูนย์วิจัยกสิกรไทย มองว่า ในระยะข้างหน้า การมีข้อตกลงการไหลของข้อมูลอย่างเสรีกับหลากหลายกลุ่มประเทศ น่าจะกลายมาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งสำหรับองค์กรธุรกิจในการเลือกประเทศเพื่อลงทุนตั้งเป็นฮับในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งประเทศดังกล่าวจะกลายเป็นจุดลงทุนของการตั้งศูนย์ข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงการค้าทั้งภายในและระหว่างกลุ่มประเทศ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการบริหารจัดการข้อมูล และลดผลกระทบจากการจัดกระจายของข้อมูลธุรกิจ เช่น ประเทศญี่ปุ่นที่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มประเทศที่มีข้อตกลงการไหลของข้อมูลอย่างเสรีกับหลายกลุ่มอาทิ GDPR CPTPP และ APEC CBPR เป็นต้น

เมื่อพิจารณาด้านห่วงโซ่อุปทานการผลิต การไหลของข้อมูลข้ามพรมแดนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนห่วงโซ่อุปทานข้ามประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนและควบคุมระดับการผลิต การดำเนินการจัดหาและจัดซื้อวัตถุดิบและชิ้นส่วนระหว่างบริษัท (B2B) และการขนส่งในแต่ละ

ตัวอย่างข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน เพื่อให้เกิดห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศ

ขั้นตอน	ข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องเคลื่อนย้าย
ควบคุมและประสานงาน	• ข้อมูลพนักงานที่รับผิดชอบในการวางแผนและประสานงาน
สายการผลิต	• ข้อมูลพนักงานที่รับผิดชอบไลน์การผลิต
จัดซื้อและโลจิสติกส์	• ข้อมูลพนักงานที่เกี่ยวข้อง • ข้อมูลติดต่อคู่ค้า

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย

จุดของห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งการไหลของข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทานดังกล่าว มักมีข้อมูลส่วนบุคคลถูกโอนย้ายตามไปด้วย แต่ข้อมูลต่างๆ ก็มักเป็นเพียงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพนักงาน เช่น ข้อมูลพนักงานที่รับผิดชอบในการวางแผนและประสานงานการผลิต และข้อมูลติดต่อของลูกค้าในห่วงโซ่อุปทาน เป็นต้น ซึ่งใช้ในการติดตามและประสานงานในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทานให้มีความราบรื่น ทำให้แม้ว่าจะมีการจำกัดการไหลของข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดน แต่ก็ยังสามารถหาแนวทางในการหลีกเลี่ยงได้ เช่น การจำกัดการส่งข้อมูลเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงานในองค์กร โดยไม่มีข้อมูลด้านโปรไฟล์ส่วนตัวของพนักงาน เป็นต้น ทำให้ผลกระทบจากการจำกัดการไหลของข้อมูลส่วนบุคคลด้านการผลิตอาจจะมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับกรณีของด้านการค้า

อย่างไรก็ดี ในระยะยาว เมื่อภาคการผลิตถูกพัฒนาสู่ยุคการผลิตสินค้าตามความต้องการผู้บริโภค (On-demand Customization Production) ก็จะมีผลให้เกิดความต้องการส่งผ่านข้อมูลผู้บริโภคเพิ่มขึ้นผ่านห่วงโซ่อุปทานเพื่อผลิตสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งในกรณีดังกล่าว จะทำให้การเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเสรีกลายมาเป็นปัจจัยที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบสำหรับการวางแผนห่วงโซ่อุปทานการผลิต ซึ่งจะทำให้การเลือกพื้นฐานการผลิตที่มีการเข้าร่วมกลุ่มข้อตกลงการไหลของข้อมูลอย่างเสรีกับนานาประเทศ กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญแยกเช่นเดียวกับในกรณีด้านการค้า

โจทย์สำคัญของไทยในระยะข้างหน้า...เร่งเจรจาเข้าร่วมกลุ่มประเทศที่มีข้อตกลงการเคลื่อนย้ายข้อมูลโดยเสรี

เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของไทยเกี่ยวกับประเด็นการเคลื่อนย้ายข้อมูลข้ามพรมแดน พบว่า ปัจจุบันแม้ไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 พฤษภาคม 2563 แต่ก็ได้มีการยกเว้นการบังคับใช้ชั่วคราวในบางกิจการ ซึ่งรวมถึงกิจการด้านการค้าและด้านการผลิต เพื่อให้ผู้ประกอบการปรับตัวเป็นระยะเวลา 1 ปี ทั้งนี้ ในกฎหมายดังกล่าว มีการกำหนดหลักเกณฑ์การเคลื่อนย้ายข้อมูลไปยังต่างประเทศ โดยระบุว่าประเทศปลายทางหรือองค์กรที่รับข้อมูลต้องมีมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอตามประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยกฎหมายของไทยมีความสอดคล้องกับกรอบข้อตกลงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของอาเซียน จึงทำให้การถ่ายโอนข้อมูลระหว่างไทยและประเทศในอาเซียนเป็นไปอย่างเสรี ยกเว้นเวียดนามที่เพิ่งมีการออกกฎหมายความมั่นคงไซเบอร์ในปีที่แล้ว ที่กำหนดให้ต้องมีการจัดเก็บข้อมูลดิจิทัลภายในประเทศเวียดนาม

อย่างไรก็ดี ปัจจุบัน นอกเหนือจากภูมิภาคอาเซียนแล้ว ไทยยังไม่มีเจรจาตกลงเข้าร่วมกลุ่มการค้าเคลื่อนย้ายข้อมูลเสรีใดเป็นการเฉพาะ เนื่องจากไทยเพิ่งมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ทำให้โจทย์สำคัญของไทยในระยะข้างหน้า คือ การพยายามเจรจาเข้าร่วมกลุ่มประเทศที่มีข้อตกลงการเคลื่อนย้ายข้อมูลโดยเสรี โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศที่ไทยมีปฏิสัมพันธ์ด้านการค้าและการผลิต โดยอาจเริ่มจากการเข้าร่วมกลุ่ม APEC CBPR (APEC Cross-Border Privacy Rules) ซึ่งมีประเทศสมาชิกเป็นทั้งคู่ค้าและผู้ลงทุนในอุตสาหกรรมต่างๆ ของไทย โดยเฉพาะญี่ปุ่น สหรัฐฯ และไต้หวัน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในไทยสามารถเคลื่อนย้ายข้อมูลอย่างเสรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก นอกจากนี้ เนื่องจากกฎหมายของไทยถูกออกแบบมาให้สอดคล้องกับกฎหมาย GDPR ของสหภาพยุโรป ทำให้ในอนาคตไทยอาจสามารถเจรจาดังกล่าวกับสหภาพยุโรปเพื่อให้การยอมรับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเคลื่อนย้ายข้อมูลโดยเสรีด้านการค้าและการลงทุนของไทยกับสหภาพยุโรปได้

กล่าวโดยสรุป ในโลกของเศรษฐกิจยุคดิจิทัล การปกป้องความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลได้ทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ จนหลายประเทศได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมและตรวจสอบการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศอย่างเข้มงวดมากขึ้น โดยมักจะไม่มีข้อยกเว้นให้มีการไหลออกของข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่มีมาตรฐานการคุ้มครองที่ต่ำกว่า หรือไม่ได้มาตรฐาน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดผลกระทบของการควบคุมดังกล่าวต่อภาคธุรกิจ หลายประเทศได้รวมกลุ่มกันเพื่อทำข้อตกลงใช้มาตรฐานคุ้มครองข้อมูลในเกณฑ์เดียวกัน เพื่อให้เกิดการไหล

ของข้อมูลอย่างอิสระภายในกลุ่ม และลดข้อจำกัดในการดำเนินธุรกิจข้ามประเทศ โดยเฉพาะด้านการค้าที่ต้องการความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างประเทศอย่างเสรี

ภายใต้แนวโน้มดังกล่าว น่าจะส่งผลให้องค์กรธุรกิจในอนาคตเริ่มนำปัจจัยการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดนเข้ามาพิจารณา ร่วมในการเลือกลงทุนในประเทศที่จะเป็นฐานการทำธุรกิจของตน โดยเฉพาะประเทศที่มีจุดแข็งในด้านข้อตกลงการส่งผ่านข้อมูลข้ามพรมแดนกับหลายกลุ่มประเทศ ดังนั้นสำหรับประเทศไทย แม้จะมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นมาตรฐานสากลแล้ว โจทย์สำคัญในระยะข้างหน้า คือ การเจรจาขอเข้าร่วมกลุ่มการเคลื่อนย้ายข้อมูลข้ามพรมแดนกับนานาประเทศ เพื่อสร้างจุดแข็งเพิ่มเติมในการรองรับและดึงดูดการลงทุน รวมไปถึงสร้างความสะดวกในการดำเนินธุรกิจให้กับผู้ประกอบการไทยในอนาคต ทั้งนี้ ในระยะสั้นก่อนที่ไทยจะได้รับการยอมรับในด้านมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล สำหรับองค์กรธุรกิจไทยที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์เชิงธุรกิจกับนานาประเทศที่มีข้อกำหนดคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอยู่ และต้องอาศัยการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลของบุคคลที่อยู่ในประเทศนั้น ไม่ว่าจะใช้สำหรับการค้าขายสินค้าและบริการ หรือกิจกรรมทางการตลาดอื่นๆ อาจจำเป็นต้องปรับตัวโดยต้องปฏิบัติตามทั้งกฎหมายไทย และกฎระเบียบของประเทศคู่ค้าเป็นรายประเทศหรือรายมาตรฐานของกลุ่มประเทศไปก่อนในระยะข้างหน้า

Disclaimer

รายงานวิจัยฉบับนี้จัดทำเพื่อเผยแพร่ทั่วไป โดยจัดทำขึ้นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่น่าเชื่อถือ แต่บริษัทฯ มิอาจรับรองความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ หรือความสมบูรณ์เพื่อใช้ในทางการค้าหรือประโยชน์อื่นใด บริษัทฯ อาจมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงข้อมูลได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ทั้งนี้ผู้ใช้ข้อมูลต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้ข้อมูลต่างๆ ด้วยวิจารณญาณของตนเองและรับผิดชอบในความเสี่ยงเองทั้งสิ้น บริษัทฯ จะไม่รับผิดชอบผู้หรือบุคคลใดในความเสียหายโดยจากการใช้ข้อมูลดังกล่าว ข้อมูลในรายงานฉบับนี้จึงไม่ถือว่าเป็นการให้ความเห็นหรือคำแนะนำในการตัดสินใจทางธุรกิจ แต่อย่างใดทั้งสิ้น